

معرفی کتاب

دکتر محمد رضا فخر روحانی^۱

محمد باقر موسی جعفر، الشعائر الحسينية
فی العصرین الأموی و العباسی، کربلاء: العتبه
الحسینیة، ۱۴۳۶ق / ۲۰۱۵م.

شعائر حسینی در طول تاریخ دارای فرازو
فرودهای متعددی بود. خداوند متعال اولین
روضه خوان و نوحه سرای امام حسین علیه السلام بود.
همین حقیقت برای منکران و استهزاء کنندگان
کافی است که بدانند چه به بیراهه می روند، در
مقابل سوگواران آن جناب به انجام این وظیفه
مباهات می کنند. کتاب هایی که تا کنون در
خصوص امام حسین علیه السلام نوشته شده است، به

طور گذرا به گوشه هایی از تاریخ عزاداری برای آن حضرت هم اشاره کرده اند. الشعائر
الحسینیة فی العصرین الأموی و العباسی از جمله تألیفات ارزشمندی است که فقط به
مراسم بزرگداشت واقعه عاشورا در دوره بنی امیه و بنی عباس می پردازد. این کتاب در
اصل رساله دکتری نویسنده بوده است.

کتاب در ۵۰۲ صفحه و سه فصل بزرگ و هر فصل در چندین بخش کوچک ترنگارش

۱. استادیار دانشگاه قم (Abumahdi1061@gmail.com)

شده است. از جمله مباحث کتاب؛ مفهوم شعائر و گریه (بکاء)، سیره پیامبران پیش از اسلام و نیز درج قطعاتی از کتاب سایر انبیاء در پیش گویی و نوحه سرایی برای امام حسین علیه السلام است. قطعاتی به زبان عبری اما برگردان شده به خط عربی در کتاب آمده که نشان دهنده درستی شواهد نویسنده است. در بحث دوره اسلامی، دوران پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مدینه را به صورت گذرا آورده و به دوران خلفا رسیده، سپس با تأسیس حکومت امویان، بحث را با سرعتی کمتر و عمقی بیشتر پیش برده است.

دوره امویان با فشارهای فزاینده برای شیعیان و ارادتمندان اهل بیت علیهم السلام و عزاداران همراه بود. از این رو، به جز دوره کوتاه مختار، امویان و بعد مروانیان اجازه عزاداری آشکارا نمی دادند. از این رو، ذکر مصائب و گریه کردن از عمده راه‌های بزرگداشت واقعه عاشورا بود. عملکرد امام سجاد علیه السلام نمونه بارز این سیره است.

در این کتاب با ادله فراوان نقلی اثبات شده که موضوع شهادت امام حسین علیه السلام را همه اصحاب و آنانی که با پیامبر صلی الله علیه و آله محشور بوده‌اند، می دانستند. البته اشعار و ادبیات عاشورایی به دو دسته کلی تقسیم شده است: ادبیات به وجود آمده توسط اهل بیت علیهم السلام در مقابل ادبیات ایجاد شده توسط غیر اهل بیت که خود به دو دسته شعر ولایی و شعر ندامتی یا تأسف خوردن برگزیده تقسیم شده است.

درباره شعائر حسینی هم به دو دوره اموی و عباسی، حرکت‌های مردمی از حرکت‌های حکومتی جدا بوده است. در زمان بنی امیه مراسم حسینی در مراکز حکومتی در حال تقیه برگزار می شد، درست همانطور که در دوره رضاخان پهلوی چنین بود. البته حکومت‌های ظالم همواره مراسم حسینی را به دلایل گوناگون متضمن خطراتی برای خودشان تلقی می کردند و به همین دلیل هم با آن مخالفت می کردند. در دوره بنی عباس، بیشترین فشار و بیشترین تقیه مربوط به زمان هارون و متوکل عباسی بوده که چندین بار قبر مطهر امام حسین علیه السلام را تخریب کرده بود.

از نکات قابل توجه در این کتاب درج نمونه‌هایی از ادبیات حسینی به زبان عربی در اندلس تحت حاکمیت امویان است. همین نمونه نشان می دهد که هر چند بدنه سیاسی غالب در جریان حکومتی اموی بوده، اما توده‌های مردمی که بعد از چندین قرن خبر واقعه

عاشورا را شنیدند، هرچند آمیخته به اخبار ضد و نقیض، آن هم به دلایل شرایط اطلاع رسانی آن روزگاران، اما عکس العمل‌های همدلانه‌شان با واقعه عاشورا حقیقتی تحسین برانگیز است.^۱

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

---

۱. زحمات دانشجوی عراقی سرکار خانم مروه سلطان آل سایف الرکابی اهل کربلا که نسخه‌ای از کتاب را برای نگارنده آوردند بسیار شایسته تشکر است.